

Wstęp

Jest większy pożytek powiedzieć pięć słów
tym językiem, któremu by ludzie zrozumieli,
niżli pięć tysięcy, któremu by nie rozumieli.
(*Postylla*, k. A6v)

Nikomu w Polsce nie trzeba tłumaczyć, kim był Mikołaj Rej. Bez trudu też kojarzymy z jego nazwiskiem owo sławne, choć brzmiące nieco zagadkowo stwierdzenie: „A niechaj narodowie wżdy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają.”

Pięćsetna rocznica urodzin pisarza to niewątpliwie doskonała sposobność przeczytania tego dwuwiersza, a może też innych „myśli i sentencji”, którymi autor *Żywota człowieka poczciwego* chętnie przeplatał swe teksty. Spełniały one rolę swoistego podsumowania dłuższych wywodów, a dzięki zwięzłemu i dobitnemu sformułowaniu łatwo zapadały w pamięć.

Wybrane z dzieł, które ukazywały się od roku 1543 do 1568, myśli i sentencje Reja układają się w zwartą całość, przekazując i dziś łatwo czytelne przesłanie. „Człowiek poczciwy”, czyli uczciwy i sprawiedliwy, winien w swym życiu kierować się wskazówkami *Pisma Świętego* i moralnymi naukami starożytnych filozofów. Nie wolno mu zapominać, że nic na tym świecie nie trwa wiecznie, a jedyne, o co naprawdę warto zabiegać, to dobre imię wśród ludzi. Nie znaczy to, że należy się wyrzekać wszelkich doczesnych przyjemności, gdyż to, podobnie jak nadmierne uganiecie się za dobrami tego świata, byłoby równoznaczne z odrzuceniem zasady umiaru, którą polski pisarz uważał za jedną z podstawowych cnót. Jeśli natomiast będziemy się kierować w życiu rozumem i wskazówkami mądrzejszych od nas, a także przestrzegać praw Boskich i ludzkich, zdołamy uniknąć pułapek losu i bez trudu odróżnimy prawdziwe dobro od zwodniczych pozorów.

Mimo że Rej wcale nie zamykał oczu na liczne wady zarówno poszczególnych ludzi, jak i współczesnego sobie społeczeństwa polskiego, z jego uwag i pouczeń wyłania się w gruncie rzeczy bardzo optymistyczna wizja człowieka, zdolnego – jeśli tylko zechce – zapanować nad własną grzeszną naturą i obronić się przed pokusami pełnego podstępów świata.

* * *

Sentencje podzielone zostały na grupy tematyczne, a tytuły dla poszczególnych części to również cytaty zaczerpnięte z dzieł pisarza. W obrębie poszczególnych części wybrane cytaty ułożone zostały w porządku chronologicznym, poczynając od najstarszych. Zamieszczona na końcu tomu *Nota edytorska* informuje, z jakich edycji korzystano przy wyborze. Wyrazy dziś już nieużywane lub takie, które od czasów Reja zmieniły znaczenie, objaśnione zostały w *Słowniku*.